

STORTINGET

Innst. 246 S

(2023–2024)

Innstilling til Stortinget
fra arbeids- og sosialkomiteen

Dokument 8:72 S (2023–2024)

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sylvi Listhaug, Dagfinn Henrik Olsen, Bård Hoksrud, Silje Hjemdal og Frank Edvard Sve om å sikre krigsseilerne en verdig alderdom

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at personer som mottar krigspensjon fra Norge, sikres nødvendig bistand for å sikre en verdig alderdom.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslaget.

Komiteens behandling

Komiteen ba i brev av 18. januar 2024 om statsrådens vurdering av forslaget. Statsrådets svarbrev av 2. februar 2024 er vedlagt denne innstillingen.

Som ledd i komiteens behandling av representantforslaget ble det bedt om skriftlige innspill. Det kom ett innspill.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Per Vidar Kjølmoen, Tuva Moflag, Anette Trettebergstuen og Torbjørn Vereide, fra Høyre, Henrik Asheim, Anna Molberg og Aleksander Stokkebø, fra Senterpartiet, Tor Inge Eidesen og Per Olaf Lundteigen, fra Fremskrittspartiet, Dagfinn Henrik Olsen og Gisle Meininger Saudland, fra Sosialistisk Venstreparti, Kirsti Bergstø og lederen Freddy André Øvstegård, og fra Rødt, Mímir Kristjánsson, viser til Representantforslag 72 S (2023–2024) om å sikre krigsseilerne en verdig alderdom.

Komiteen viser til at krigsseilerne gjorde en enormt viktig innsats for å holde forsyningslinjene både under første og andre verdenskrig. Krigsseilerne seilte med handelsskip i konvoi med militære og sivile forsyninger, og utsatte seg selv og lasten for stor risiko da fiendtlige angrep alltid var nærliggende. Komiteen viser til at det er bredt anerkjent at krigsseilernes innsats var Norges viktigste bidrag til de alliertes seier under andre verdenskrig.

Komiteen mener at de norske gjenlevende krigsseilerne skal sikres en trygg og verdig alderdom uansett hvor de har valgt å bosette seg. Dette er nordmenn som utførte livsviktige oppgaver under krigen, med eget liv som innsats. Komiteen mener disse historiene ikke må glemmes, og seilerne som fremdeles er blant oss, må ikke havne i uverdige situasjoner der økonomi er avgjørende for hvorvidt man har en sykehjemsplass eller ikke. Komiteen viser til at det haster å få på plass en ordning som sikrer de svært få gjenlevende krigsseilerne som bor i utlandet, elementære velferdsgoder som opp-

hold på sykehjem. Komiteen støtter på denne bakgrunn forslagsstillernes initiativ.

Komiteen er omforent om at regjeringen ved oppfølgingen av foreliggende anmodningsvedtak må foreta tilpasninger av regelverket slik at krigspensjonister som varig innlegges på syke- eller aldershjem i utlandet, ivaretas på lik linje med krigspensjonister som er varig innlagt på syke- eller aldershjem i Norge. Komiteen mener regelverkstilpasningene kan gjennomføres eksempelvis i form av at krigspensjonistene får refundert egenandelene når de varig legges inn på syke- eller aldershjem i utlandet. Utbetalingen av krigspensjon til de aktuelle krigspensjonistene bør reduseres tilsvarende den reduksjonen krigspensjonister bosatt i Norge får ved varig innleggelse på syke- og aldershjem. Det vil innebære at krigspensjonisten beholder 37 pst. av full pensjon. Slik vil reglene for krigspensjonister innlagt på syke- og aldershjem i utlandet og i Norge bli harmonisert. Komiteen viser til at det forutsettes at de som mener å falle inn under de nye reglene på vanlig måte må fremsette krav overfor Arbeids- og velferdsetaten om å få refundert innbetalte egenandeler. Videre bør lovendringen ikke gis med tilbakevirkning. Slike endringer kan oppnås ved å endre bestemmelser i lov om endringer i lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner og lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner. Dette vil sikre krigspensjonister som er varig innlagt på syke- eller aldershjem i utlandet, en trygg og verdig alderdom, på linje med alderdommen til krigspensjonister som varig er innlagt på syke- eller aldershjem i Norge. Komiteen understreker vik-

tigheten av at regjeringen følger opp anmodningsvedtaket så raskt som mulig, slik at lovendringene kan tre i kraft senest 1. juli 2024.

Komiteen fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at krigsseilere som mottar krigspensjon, og som under andre verdenskrig ble pålagt av den norske stat aktivitet som medførte direkte fare for eget liv og helse, sikres nødvendig bistand for å sikre en verdig alderdom uavhengig av om de i dag er norske statsborgere bosatt i Norge eller har utvandret til andre land.»

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av en samlet komité.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Stortinget ber regjeringen sørge for at krigsseilere som mottar krigspensjon, og som under andre verdenskrig ble pålagt av den norske stat aktivitet som medførte direkte fare for eget liv og helse, sikres nødvendig bistand for å sikre en verdig alderdom uavhengig av om de i dag er norske statsborgere bosatt i Norge eller har utvandret til andre land.

Oslo, i arbeids- og sosialkomiteen, den 21. mars 2024

Freddy André Øvstegård

leder

Anna Molberg

ordfører

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG INKLUDERINGSDEPARTEMENT

Statsråden

Arbeids- og sosialkomiteen i Stortinget
Stortinget
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

24/265-2

2. februar 2024

Representantforslag 72 S (2023–2024) fra stortingsrepresentantene Sylvi Listhaug, Dagfinn Henrik Olsen, Bård Hoksrud, Silje Hjemdal og Frank Edvard Sve om å sikre krigsseilerne en verdig alderdom (Dokument 8:72 S (2023–2024))

Det vises til representantforslag fra stortingsrepresentantene Sylvi Listhaug, Dagfinn Henrik Olsen, Bård Hoksrud, Silje Hjemdal og Frank Edvard Sve, om å sikre krigsseilerne en verdig alderdom.

Jeg understreker innledningsvis at krigsseilerne gjorde en uvurderlig innsats under andre verdenskrig, og bidro til at Norge atter ble fritt 8. mai 1945. Det er hevet over tvil at handelsflåtens innsats var Norges viktigste bidrag til den allierte seieren. Samtidig var verken skipene eller sjøfolkene forberedt på krig, noe som gjør at sjøfolkenes innsats stiger enda mer i aktelse. Den innsatsen krigsseilerne la for dagen under svært krevende og farlige forhold, blir aldri glemt.

Bakgrunnen for representantforslaget er NRKs reportasje i fjor høst om Oscar Anderson, en 102 år gammel krigsseiler innlagt på sykehjem i sitt hjemland Storbritannia. Fordi han etter britiske regler har for stor formue, plikter Anderson som andre i samme situasjon å betale egendeler for oppholdet. Britiske myndigheter har ansvar for å ivareta de som bor i Storbritannia. Det man kaller sosial omsorg i Storbritannia, omfatter generelt mange forskjellige typer omsorg eller støtte for enkeltmennesker til dagliglivets gjøremål, og inkluderer noen ganger dem som trenger pleie i bolig eller sykehjem. Dette er ikke gratis, og vedkommende må selv betale kostnadene. Det er enkelte former for statlige bidrag, men bare for dem som har som har eiendeler, sparing og inntekt (inkludert pensjoner) under visse beløpsgrenser. Anderson har siden 60-tallet bodd i Storbritannia, er britisk statsborger og

omfattet av det britiske trygdesystemet. I tillegg har han i en årrekke fått utbetalt krigspensjon fra Norge pga. krigsskade.

Før jeg går konkret inn på representantforslaget, er det hensiktsmessig med en kort redegjørelse for bl.a. krigspensjoneringslovene og deres innretning og dimensjonering.

Ved krigsutbruddet i 1940 fantes ingen alminnelig pensjonsordning for krigsskadede eller etterlatte etter falne. Den 9. desember 1941 vedtok Sosialdepartementet to forordninger, én om krigspensjonering for militærpersoner og én for sivilpersoner. De gjeldende hovedlovene om krigspensjonering er dels bygget på og dels en videreføring av disse forordningene.

Krigspensjonslovgivningen

De såkalte hovedlovene er lov om krigspensjonering for militærpersoner 13. desember 1946 (militærloven), som omfatter militærpersoner som tjenestegjorde under andre verdenskrig, og lov om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner 13. desember 1946 (sivilloven), som gjelder sivilpersoner som ble påført skade ved krigsulykke i Norge, på norske skip eller i fiendtlig politisk fangenskap. Stortinget har i etterkant vedtatt utvidelser av ordningene som blant annet er av særlig betydning for krigsseilerne. I 1951 ble det vedtatt en bestemmelse som gir sjøfolk rett til krigspensjon i tilfeller skaden ikke skyldes krigsulykke, men langvarige påkjenninger. Videre ble det i 1968 vedtatt regler som lemper på kravet til årsakssammenheng mellom krigsdeltakelsen og uførheten, blant annet for personer som i tidsrommet 8. april 1940 til 2. september 1945 tjenestegjorde i krigsfarvann.

Sentrale ytelser – antall mottakere

Krigspensjonister kan som medlemmer i folketrygden ha rett til ytelser under folketrygdens ordinære stønadstilbud. I tillegg kommer særytelsene til denne gruppen, nedfelt i lovgivningen nevnt foran. De har ordninger som sikrer inntekt og gir økonomisk kompensasjon for skader på grunn av krigsinnsatsen. Dette gir seg blant annet utslag i høye invalidepensjoner og enkepensjoner, og gunstige ordninger som dekker utgifter til medisinsk behandling av krigsskadene.

Full pensjon for en krigsinvalid utgjør nå om lag 493 000 kr. per år før ev. samordning med andre ytelser. Full pensjon til en enke/enkemann utgjør 2/3 av den fulle invalidepensjon som svarer til mannens pensjonsgrunnlag. NAV opplyser at per desember 2023 mottar til sammen 968 personer krigspensjon etter andre verdenskrig. Av disse mottar 234 krigspensjon som følge av skade (invalidepensjon) og 734 enker enkepensjon etter en krigspensjonist. Færre enn 10 invalidepensjonister samt 111 enker er bosatt utenlands.

Utgiftsdekning – herunder ifm. sykehjemsopphold – egenandelsspørsmål

Krigspensjonister, herunder krigsseilere, har ved krigsskade bl.a. krav på fri sykebehandling (medisinsk stønad) og sykepenger. Det er en videre adgang til å få dekket utgifter til medisinske stønad for krigspensjonister enn det som følger av folketrygdens regler.

Dekning av utgifter ved opphold på sykehjem avgjøres i tråd med rammene Stortinget som lovgiver og som ansvarlig for å bevilge midlene som må til for å dekke statens utgifter, har trukket opp. Arbeids- og velferdsetaten har ikke hjemmel for å dekke utgifter til *opphold* på sykehjem (boutgifter, mat, praktisk hjelp osv.). men kan dekke utgifter til *medisinsk behandling* på sykehjemmet hvis det dokumenteres hva behandlingen går ut på og hva den koster. Krigspensjonister har i motsetning til andre alderspensjonister rett til *full refusjon* for utgifter til medisinsk behandling. Videre vil krigspensjonister som tar varig opphold i et annet land, fortsatt være omfattet av krigspensjonslovgivningens gunstige refusjonsregler med fri sykebehandling iht. offentlige takster i Norge,. Dette har vært gjeldende rett siden krigspensjoneringslovene ble iverksatt.

Etter krigspensjoneringslovene er medisinsk stønad en *refusjonsordning*, slik at Arbeids- og velferdsetaten ikke kan overta betalingen for løpende eller framtidige utgifter. Krigspensjonisten må selv betale utgiftene og deretter søke om å få dem refundert.

Britisk regler om sykehjemsopphold – egenandelsspørsmål

Britiske myndigheter opplyser at britiske borgere, som Anderson, har krav på en behovsvurdering, men ikke alle har krav på midler for å dekke sine omsorgsbehov. I Storbritannia er det et langvarig prinsipp om personlig ansvar for sosial omsorg, samt et sikkerhetsnett som i dag understøtter et betydelig antall borgere.

Hvorvidt borgerne kvalifiserer for økonomisk støtte til pleiekostnader, avhenger av formuen (summen av inntekter og eiendeler). I tillegg er det «sikkerhetsnett», bl.a. regler om betalingsutsettelse, som innebærer at det kan inngås en avtale der midler til å dekke oppholdet tas fra boet etter at vedkommende er gått bort.

Britiske myndigheter opplyser videre at man finner flest omsorgsboliger i såkalt uavhengig sektor, som står fritt til å fastsette betalingen. På den annen side står mulige beboere fritt til å avgjøre om de vil godta betalingen, eller forhøre seg om plass i andre omsorgsboliger. Samtidig er virksomhetene pålagt å overholde Consumer Rights Act 2015, ved å sikre rettferdige og klare vilkår i sine standardavtaler med beboerne.

Nærmere om representantforslaget

Jeg understreker at regjeringen er opptatt av at det skal være gode økonomiske ordninger for krigspensjonistene. Nivået på ytelser etter ordningen med krigspensjonen innebærer at ingen andre grupper har så gode lovfestede økonomiske ordninger som krigspensjonistene. De er omfattet av egen lovgivning som sikrer økonomisk kompensasjon for skader på grunn av krigsinnsatsen. Pensjonen som gis, og de øvrige rettighetene man har som krigspensjonist, er uavhengig av om man fortsatt bor i Norge og om man fortsatt er omfattet av norsk trygdesystem.

Krigspensjonsordningen var opprinnelig innrettet slik at mange krigsseilere som ikke var fysisk skadet, men som hadde store helseutfordringer knyttet til den langvarige kraftige påkjenningen som fulgte av den innsatsen de ble påkrevd å gjøre for et Norge i krig, ikke ble

tilstrekkelig ivaretatt. Lovendringene i 1951 og 1968 var derfor svært viktige for de mange krigsseilerne som var blitt uføre etter krigens slutt. Mitt klare inntrykk er at krigspensjoneringens innretning og dimensjonering, slik det foran er gjort rede for, nå er bredt politisk forankret.

Krigspensjonister, herunder krigsseilere, har ved krigsskade bl.a. en videre adgang til å få refundert utgifter til medisinske stønad enn det som følger av folketrygdens regler.

Iht. krigspensjoneringslovgivningen, refunderer Arbeids- og velferdsetaten utgifter til *medisinsk behandling* ifm. opphold på sykehjem hvis det dokumenteres hva behandlingen går ut på og hva den koster. Skal det, i motsetning til hva som har vært tilfellet siden 1946, åpnes opp for refusjon av *boutgifter* til sykehjemsoppholdet, må lovene endres, herunder at ordningen med refusjon legges om til en ordning med forskuddsutbetaling eller løpende utgiftsdekning.

Etter mitt syn er forslagsstillerne uklare mht. til om det er krigspensjonister generelt, eller grupper av krigspensjonister som bør tilgodeses. Noe som også har betydning for forslaget økonomiske konsekvenser. I representantforslaget omtales «krigsseilerne», «personer som er omfattet av krigspensjon» og «personer som mottar krigspensjon fra Norge». Dette kan være samme, men også forskjellige gruppe(r). Jeg understreker i den forbindelse at det ikke er grunnlag for å skulle skille mellom «verdige» og «uverdige» blant krigspensjonistene, og behandle f.eks. krigsseilerne eller de som valgte å bosette seg i utlandet på en annen og bedre måte enn andre krigspensjonister.

Slik jeg oppfatter representantforslaget, er hovedformålet at Anderson gjennom endringer i «regelverket» skal få en verdig alderdom. Det er tuftet på den britiske egenandelsordningens konsekvenser, hvorfor forslagstillerne understreker at; *Norge ikke kan være bekjent av å behandle en av de siste gjenlevende krigsseilerne på denne måten*. Det vanskelig å tolke representantforslaget på annen måte enn at det er krigspensjoneringen som må endres. I Andersons sak er det imidlertid verken Norge eller norsk krigspensjon som er årsaken til det forslagstillerne mener ikke er en verdig alderdom, men derimot britiske egenandelsregler. Anderson kan neppe sies å oppleve en mer «uverdige» alderdom enn briter flest som er på sykehjem og må betale egenandeler. Representantforslaget feller implisitt en hard dom over den britiske velferdsstaten og måten britene har valgt å innrette velferdsordningene på.

Forslagstillerne gjør i realiteten gjeldende at Norge ikke kan være bekjent av at en engelsk statsborger som får utbetalt krigspensjon fra Norge, må forholde seg til reglene i landet han er bosatt i. Men at Norge – med krigspensjoneringslovgivningen som ramme – bør være forpliktet til finne løsninger som kompenserer for britiske egenandelsregler ved opphold på sykehjem.

Jeg nevner i den sammenheng at vi kan alle være enige i at de som gjorde en innsats under andre verdenskrig, skal ivaretas på en god måte. Derfor ble hovedlovene iverksatt fra 1946, supplert i 1951 og i 1968. Krigspensjoneringens uttalte formål er å sikre militære og sivile

økonomisk ved bl.a. uførhet og ekstraavgifter pga. fysiske og psykiske krigsskader. Ytelsene er innrettet og dimensjonert for å ivareta disse hensynene.

Krigspensjoneringsordningen gir livsvarige pensjonsytelser og en rett livet ut til å få refundert utgifter til medisinsk behandling. Ordningen har imidlertid aldri vært tiltenkt å kompensere for følgene av alderdom, altså sykehjemsopphold, som representantforslaget i realiteten innebærer. Det er desto mer krevende å motivere en slik prinsipiell omlegging av krigspensjeringen – snart 80 år etter freden, for å kompensere for måten Storbritannia har valgt å innrette velferdssystemet på. Det kan ikke være Norges eller krigspensjeringens oppgave å bøte på det noen kan oppfatte som uheldige utslag av andre lands trykkesystemer.

Jeg nevner videre at krigspensjonister som blir varig innlagt på institusjon, får redusert folketrygdpensjonen og krigspensjonen gjennom vederlagstrekk til kommunen. Norske myndigheter gjør ikke tilsvarende trekk i pensjon ved institusjonsopphold i tilfeller der krigspensjonisten ikke er omfattet av det norske trykkesystemet, som dermed får utbetalt uredusert pensjon. Siden pensjonen beholdes uredusert, kan større deler av den benyttes til eksempelvis egenandelsbetaling. Dersom krigspensjeringen skal kompensere for egenandelsbetaling fra krigspensjonister bosatt i utlandet, vil det bety en forskjellsbehandling av krigspensjonister bosatt i Norge.

Regelendringer kan derfor ikke isoleres til eksempelvis å gjelde for Anderson, eller dem som bor i utenlandet, men må i lys av krigspensjeringens likhetsprinsipp omfatte enhver krigspensjonist. Det betyr at alle krigspensjonister i Norge bør gis samme rettigheter som representantforslaget synes å legge opp til. Mao. at de får dekket utgifter til opphold på sykehjem i tillegg til (redusert) krigspensjon ved varig innleggelse i sykehjem. Eller dersom man aksepterer å forfordle krigspensjonister bosatt i Norge, at disse får beholde krigspensjonen uredusert, altså uten vederlagstrekk til kommunen ved opphold på sykehjem. Det er også et åpent spørsmål om omleggingen bør inkludere enkene. De økonomiske konsekvensene for det offentlige vil i alle tilfelle måtte utredes nærmere.

Endelig viser jeg til at en omlegging i tråd med representantforslaget, vil kunne gi betydelige overslageffekter, selv om omleggingen isoleres til å gjelde krigspensjon. Det vil alltid være grupper eller enkeltmennesker som mener at i deres spesielle tilfelle bør Norge stille opp for å dekke eksempelvis utgifter som enten er påløpt eller som vil påløpe.

Jeg understreker avslutningsvis at alle fortjener en verdig alderdom. Krigspensjonens innretting og dimensjonering gir krigspensjonistene bedre mulighet enn mange til nettopp å få en slik alderdom.

Med hilsen

Tonje Brenna

Tonje Brenna

